

Branchesignalering Industrie

Visie op 2022

Branche
in Zicht

De Nederlandse industrie

Wat zijn kansen, uitdagingen en bedreigingen in de industriële branche in 2022? De BiZ-database geeft u inzicht in actuele financiële data ten opzichte van het gemiddelde. Deze branchesignalering geeft u inzicht in actuele ontwikkelingen in het mkb als geheel en de industrie in het bijzonder.

Visie op het mkb

De coronapandemie heeft een enorme impact gehad op het Nederlands midden- en kleinbedrijf. Binnen en tussen de branches waren de verschillen echter groot: sommige ondernemers profiteerden van groei, waar anderen hun activiteiten noodgedwongen moesten beperken of staken. Het mkb heeft de crisis over het geheel genomen echter behoorlijk doorstaan, mede dankzij de steunmaatregelen van de overheid. Uit onderzoek van De Nederlandsche Bank is bijvoorbeeld gebleken dat dit steun- en herstelpakket een groot deel van de

liquiditeits- en solvabiliteitsproblemen bij mkb'ers heeft kunnen ondervangen. Dit komt terug in onder meer het kleine aantal faillissementen tijdens de coronacrisis.

Economie veert terug

Hoewel de coronapandemie voor grote onzekerheid blijft zorgen, trekt de economie weer aan. Volgens het CBS (eerste berekening) is het bruto binnenlands product (bbp) in het derde kwartaal van 2021 met 1,9 procent gegroeid ten opzichte van een kwartaal eerder. Dit kwam vooral doordat huishoudens meer zijn gaan consumeren. Het CPB

voorspelde in september 2021 een economische groei van 3,9 procent voor 2021 en 3,5 procent voor 2022. In een pessimistisch scenario, dat rekening houdt met de opleving van corona, groeit de economie volgens het CPB met 3,3 procent in 2021 en met 2,2 procent in 2022.

In de komende periode zal naar alle waarschijnlijkheid dus nog wel sprake zijn van groei, maar door de coronamaatregelen, arbeidskrapte en hoge inflatie zit daar wel een rem op ten opzichte van 2021. Hoe sterk die rem is, blijft onzeker.

SRA Mkb-branchescan: ondernemers positief

Sinds 2017 monitort SRA de verwachtingen van mkb-ondernemers voor het nieuwe jaar, met behulp van de Mkb-branchescan. Vanwege de impact van corona, zijn de verwachtingen voor 2021 niet in 2020 uitgevraagd maar juist in de loop van dit jaar (april-oktober 2021). Immers, nooit eerder was het zo moeilijk om voorspellingen te doen voor de nabije toekomst als in het afgelopen jaar als gevolg van corona en de overheidsmaatregelen.

Opvallend zijn de positieve uitkomsten: naar verwachting zullen de omzet en winst eind 2021 met gelijke percentages zijn gestegen als bij de vorige meting toen er nog geen sprake was van corona, namelijk met 17 en 13 procent. Er zijn wel grote verschillen tussen sectoren. Zo zijn de automotive-, de retail- en de horeca-ondernemers in dit onderzoek beduidend pessimistischer over de winstprognose dan ondernemers in andere sectoren. De personeelskosten stijgen naar verwachting met ruim 6 procent nog iets sterker dan in de voorgaande jaren, vooral als gevolg van de schaarste op de arbeidsmarkt. De toename van de investeringen vlakkt naar schatting iets af, tot ruim 8 procent. Deze wordt vooral toegeschreven aan investeringen in ICT (+9 procent) en in mindere mate aan investeringen in nieuwe producten en diensten (+5 procent). De financieringsbehoefte blijft stabiel, mogelijk als gevolg van de belastingschuld: ruim 10 procent van de ondernemers heeft uitstel van belasting aangevraagd (bron: CBS).

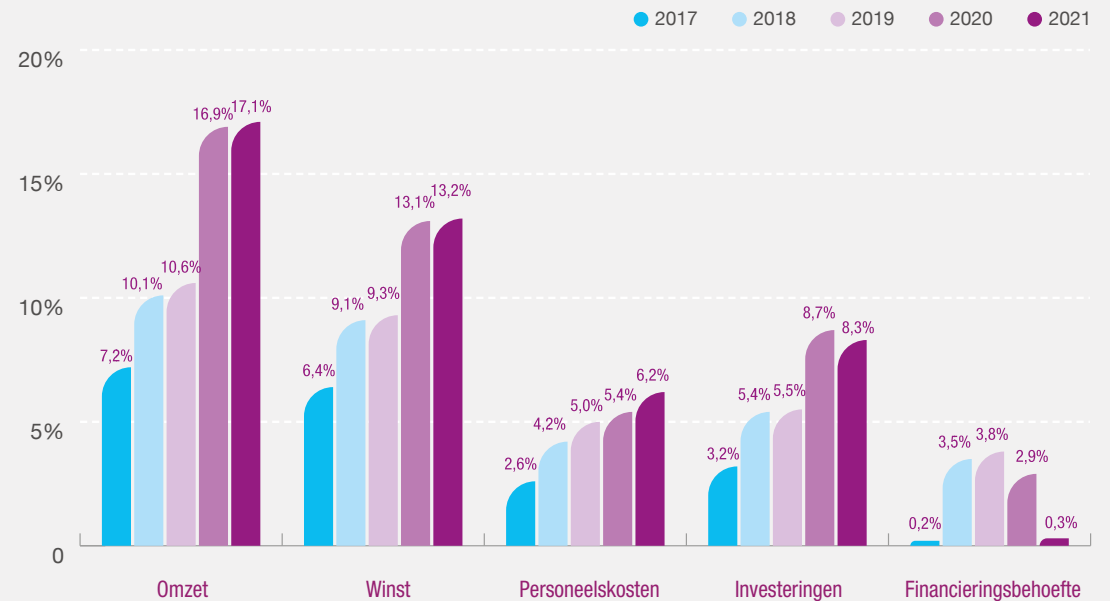
Op weg naar duurzame groei

Hoewel de economie weer groeit, hebben ondernemers in het mkb te maken met tekorten (grondstoffen en onderdelen, personeel) en daardoor met stijgende kosten. Tegelijkertijd hebben de steunmaatregelen de dynamiek in het mkb geremd. Nu de economie weer aantrekt, is het van belang dat de marktdynamiek

wordt hersteld (bron: Jaarbericht Staat van het mkb 2021).

Er is een klimaat nodig waarin ondernemers de ruimte hebben om duurzaam te groeien en voor de lange termijn waarde te creëren. Aandacht voor de klimaat- en energietransitie is hierbij cruciaal, net als goede toegang tot financiering (naast bancair ook alternatieve vormen van financiering) en verbetering van de (publieke) dienstverlening.

Financiële verwachtingen komende 12 maanden

Hét moment om verder te innoveren

Mkb-bedrijven kunnen hun groeikansen vergroten door hun diensten, producten en/of verdienmodellen te vernieuwen. Uit het Jaarbericht Staat van het mkb 2021 blijkt echter dat de investeringen in innovatie nog altijd achterblijven. Een meerderheid van het mkb realiseert geen product- of procesinnovatie, maar het is van belang om juist nu de prikkels te creëren waarmee de economie duurzaam kan herstellen en groeien.

Visie op de industrie: analyse en prognose

De industrie heeft een flinke tik gehad van de coronacrisis, maar de branche heeft zich ook relatief snel hersteld. De vraaguitval als gevolg van de pandemie bleek tijdelijk en vanaf maart 2021 is de industriële productie in rap tempo aangetrokken. Zelfs sneller dan gemiddeld in Europa. In oktober noteerde het CBS in Nederland een productiegroei van bijna 10 procent op jaarbasis. De machine-industrie had een belangrijk aandeel in deze opwaartse trend. In de transportmiddelenindustrie kromp de productie echter, doordat sommige fabrieken vanwege (chip)tekorten tijdelijk op halve kracht of helemaal niet draaiden.

Afvlakkende groei in 2022

De algemene verwachting is dat de industriële productie ook in 2022 zal groeien, maar in een gematigder tempo dan in 2021. Dit komt onder meer door een tragere groei van de productie in Duitsland, een belangrijke afzetmarkt voor de Nederlandse industrie. Daarnaast ligt de Nederlandse industriële productie na de snelle opmars sinds eind 2020 op een erg hoog niveau, dus een afvlakking is niet vreemd. Tot slot wordt de groei belemmerd door tekorten aan kritische grondstoffen, onderdelen, machines en technisch geschoold personeel.

De afvlakking van de groei is al zichtbaar in de inkoopmanagersindex van de Nederlandse Vereniging van Inkoopmanagers (Nevi), die de bedrijvigheid in de industrie weergeeft.

De index kwam in november 2021 uit op een stand van 60,7, tegenover 62,5 in oktober. Dit betekent dat de bedrijfsomstandigheden nog fors verbeteren, maar het was ook de vijfde daling in zes maanden, met de kleinste toename van de productie in 2021. Ook de toename van het aantal nieuwe orders, inclusief de exportorders, was de kleinste van het jaar, maar lag nog wel boven het langetermijngemiddelde.

De toename van het aantal nieuwe orders, inclusief de exportorders, was de kleinste van het jaar, maar lag nog wel boven het langetermijngemiddelde.

Vertrouwen op recordniveau

Industriële ondernemers blijven positief over de toekomst, ondanks alle onzekerheid. In november 2021 is het producentenvertrouwen zelfs gestegen naar het hoogste niveau ooit. Ondernemers in de industrie zijn vooral positiever over de orderpositie, aldus het CBS. Ook het oordeel over de voorraden gereed product verbeterde. Ze waren echter wat minder positief over de verwachte bedrijvigheid. De ondernemers in de elektrotechnische en machine-industrie zijn het positiefst.

Weinig faillissementen

Het aantal faillissementen in de industrie blijft beperkt. In het derde kwartaal van 2021 waren dat er 22, aldus het CBS. Dit niveau ligt, net als in de voorgaande kwartalen van 2021, aanzienlijk lager dan een jaar eerder. In 2020 werden er in het derde kwartaal 58 faillissementen uitgesproken.

Belangrijkste adviesthema's in de industrie

Knelpunten in toeleveringsketens

Industriële ondernemers worstelen met aanhoudende leveringsproblemen in de toeleveringsketens. Die worden mede veroorzaakt door onvoldoende transport- en opslagcapaciteit en (plaatselijke) lockdowns, bijvoorbeeld van Chinese exporthavens en fabrieken in Azië die elektronica en chips produceren. Daar kwamen nog toeleveringsverstoringen door hevige overstromingen en bosbranden bij. Hierdoor hebben veel bedrijven te maken met tekorten aan kritische grondstoffen, onderdelen en machines. De levertijden lopen nog altijd op en de verstoringen zorgen voor inflatiedruk.

Een van de grootste hoofdpijndossiers als het gaat om schaarste, is het wereldwijde chiptekort. De vraag blijft stijgen door digitalisering en elektrificatie, maar de productiecapaciteit houdt geen gelijke tred. Deze capaciteit is niet een-twee-drie uit te breiden, dus zal de schaarste nog wel even aanhouden. CEO's van grote chipfabrikanten hebben al gewaarschuwd voor chiptekorten tot zeker 2023, al zal de druk naar alle waarschijnlijkheid in de loop van 2022 gaan afnemen.

Uit onderzoek van het CBS blijkt dat in het vierde kwartaal van 2021 een recordaantal van een op de vier ondernemers in de industrie door tekorten aan onderdelen en materialen niet aan zijn klantvraag kan voldoen. Het gevolg van de schaarste is dat zij meer orders plaatsen, in de hoop op snellere levering. De voorraden

zijn hierdoor sterk gestegen. Dit effect wordt versterkt doordat sommige producten niet kunnen worden afgerond door het ontbreken van een of meer onderdelen. Zo'n product kan niet naar de klant en moet de opslag in. Dit alles maakt een goed voorraadbeheer en aandacht voor liquiditeit in de komende periode nog belangrijker voor industriële bedrijven.

Hogere kosten door schaarste

Door de schaarste zijn de prijzen van grondstoffen, materialen en onderdelen in korte tijd sterk gestegen en ondernemers worden geconfronteerd met hogere inkoop-, container- en transportkosten. Dit zorgt voor onzekere marges en bedrijven zullen de afzetprijzen snel moeten opschroeven om uit de rode cijfers te blijven. Vanaf februari 2021 laten de afzetprijzen in de industrie een stijgende trend zien, met een recordstijging van 17 procent in oktober 2021 (ten opzichte van een jaar eerder). Het is voor industriële ondernemers hoe dan ook zaak om de kasstroom nauwlettend in de gaten te houden en waar mogelijk goed te onderhandelen met afnemers over de prijzen.

De energiekosten verdienen in deze context een aparte vermelding, want deze zijn zo hoog opgelopen dat energie-intensieve bedrijven de productie soms tijdelijk moeten terugschroeven of stilleggen. Andere industriële bedrijven voelen de stijging direct via de energierekening of indirect via hogere inkoopkosten. Volgens ING Research wijzen de energiefutures op een daling

van de energieprijzen in het voorjaar van 2022. Dat geeft in de loop van het jaar enige verlichting, maar historisch gezien zullen de energieprijzen in 2022 naar alle waarschijnlijkheid op een hoog niveau blijven.

Personeelstekort

Schaarste is er niet alleen aan grondstoffen en onderdelen, maar ook aan personeel, in het bijzonder technisch geschoolde medewerkers. Uit cijfers van het CBS over het vierde kwartaal van 2021 blijkt dat ruim een op de vier industriële bedrijven arbeidskrapte als productiebelemmering ervaart. Dit is ver boven het gemiddelde voor de branche sinds 2012. Het tekort komt vooral door het enorme groeitempo in de industrie, maar de branche vergrijsst ook snel. Het is geen tijdelijke, maar een structurele arbeidskrapte.

Een hoger loon is niet altijd de oplossing, want de industrie concurreert op een internationaal speelveld. Automatisering en robotisering kunnen een deel van het tekort en de oplopende werkdruk opvangen, maar vooral aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Ondernemers die daarnaast aan andere knoppen draaien om mensen aan te trekken en aan zich te binden, hebben dan ook een voorsprong op de rest. Voorbeelden zijn goede ontwikkelingsperspectieven, aandacht voor duurzaamheid en maatschappelijke betekenis, een prettige sfeer op de werkvloer, bij- of omscholing en flexibiliteit in het rooster. Een sterk werkgever-smerk ('wie ben je als werkgever, waar sta je voor') is op de huidige arbeidsmarkt onmisbaar, en daar

zullen ondernemers in de industrie ook actief over moeten communiceren.

Innovatie en digitalisering

De verdergaande digitalisering en elektrificatie blijven de komende tijd belangrijke groei-impulsen voor de industrie in Nederland. De productvraag blijft daardoor naar verwachting op een hoog niveau. Ook binnen de branche zelf zijn digitalisering, automatisering en robotisering belangrijke ontwikkelingen. Gegeven de tekorten op allerlei vlakken en de mede daardoor hoge inkooprijzen is efficiënt produceren meer dan ooit van belang. Deze ontwikkelingen vergen wel andere competenties. Voor robotisering is bijvoorbeeld veel software en ervaring met het gebruik van sensoren nodig. Dit betekent dat industriële ondernemers zullen moeten blijven investeren in vakmanschap en in om- en bijscholing van bestaande medewerkers.

Automatisering speelt ook een belangrijke rol bij de verschuiving van massaproductie naar productie op maat. Klanten van industriële ondernemers vragen om gepersonaliseerde producten. Voor de industrie is het tegelijkertijd zaak de marges te verbeteren. De uitdaging is dus: maatwerk leveren tegen de prijs van massaproductie. Dit vergt afstemming tussen ontwikkeling, werkvoorbereiding, productie en verkoop.

Productiviteitsgroei kan ook komen uit vernieuwing van verdienmodellen. Voor de industrie is in dit kader servitizatio, het toevoegen van diensten, een belangrijke ontwikkeling. Een goed voorbeeld hiervan is digital twinning: hierbij wordt een fysiek

systeem gekoppeld aan een digitale versie die een compleet en actueel beeld van het echte systeem geeft. Bedrijven kunnen op deze manier een probleem analyseren zonder dat ze het fysieke systeem bij de klant hoeven stilleggen en kunnen ook voorspellingen doen. Zo kan een ondernemer zijn afnemers voortdurend voorzien van interessante informatie, maar weet hij zelf ook beter wat er bij klanten speelt. Dienstverlening is aantrekkelijk voor de industrie, omdat het vaak een hogere marge oplevert (mits goed gecommuniceerd naar de klant).

Duurzaamheid

Nu de leveringszekerheid van kritische grondstoffen onder druk staat, zijn nut en noodzaak van duurzaam ondernemen verder doorgedrongen in de boardrooms van de industrie. Dit geeft een impuls aan circulaire keteninitiatieven. Ook het groeiende besef dat de CO₂-uitstoot fors omlaag moet om aan het Akkoord van Parijs te kunnen voldoen, leidt tot meer initiatieven om te verduurzamen.

De druk om te verduurzamen komt ook vanuit de markt: afnemers van de industrie vragen steeds vaker om circulaire producten. De transitie naar circulaire businessmodellen biedt bedrijven kansen om zich te onderscheiden en hun modellen te verbeteren. Ook commercieel wordt verduurzaming aantrekkelijk, in het bijzonder als bedrijven in de keten hier gezamenlijk op inzetten. In de voedingsindustrie speelt de aandacht voor duurzame verpakkingen. De milieuschade door afval van plastic wegwerpverpakkingen is enorm. Om de plasticproblematiek tegen te gaan, zetten

bedrijven vooral in op het lichter maken van verpakkingen of het weglaten van overbodige plastic buitenverpakkingen. Dit heeft als bijkomend voordeel dat ondernemers zo kunnen besparen op de kosten.

Samenwerking in de keten

Om belangrijke ontwikkelingen als verduurzaming en digitalisering echt aan te pakken, is ketendenken noodzakelijk. Andersom biedt digitalisering bedrijven in de industrie mogelijkheden om elkaar beter te vinden (bijvoorbeeld via een platform) en makkelijker samen te werken. Om daadwerkelijk te innoveren en te verduurzamen, zullen alle partijen in de keten en regelgevende instanties samen moeten optrekken.

Conclusie

Voor de industrie als geheel zijn de vooruitzichten positief. Ondanks alle tekorten en leveringsproblemen blijft de vraag sterk, mede door verdere digitalisering en verduurzaming. Wel staan de marges onder druk door hogere inkoop-, transport-, container- en energiekosten. Het is voor ondernemers in de industrie in de komende periode zaak om de liquiditeit te bewaken en nog steviger in te zetten op onderwerpen als duurzaamheid, samenwerking, efficiëntie en een sterk werkgeversmerk.

Meer informatie

Kijk op www.sra.nl/biz of neem contact op met Leonie Derksen, 030 656 60 60, biz@sra.nl.